

ИХ. НОВОЗАВЕТНО БЛАГОВЕСТИЕ

РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО

*„Твоето рождество, Христе Божже наш,
даде на света светлината на познанието. За-
щото в него оня, които служеха на звезди-
те, се учеха от звездата да се покланят на
Тебе — Слънцето на правдата и да познават
Тебе, Истока от висините, Господи, слава
Тебе“*

(Тропар)

Има дълбок смисъл в многовековната традиция св. Православна църква да тачи с особена тържественост Рождество Христово („Еже по плоти Рождество Господа Бога и Спаса нашего“) и да го поставя в началото на поредицата дванадесет Господски празници. Защото се чувствува възпоменанието и прославата на раждането по път на Господа Иисуса Христа във Витлеем от Пресвета Дева Мария (Мат. 1:18—25; 2:1—12; Лука 2:1—20).

Безспорен исторически факт е, че раждането на Иисуса от Назарет Галилейски като основател на възвишената християнска религия е уникално и в буквалния смисъл на думата — несравнимо велико събитие в духовния живот на човечеството. „Ето, благовестя ви голяма радост, която ще бъде за всички човеци; защото днес ви се роди в града Давидов Спасител, Който е Христос Господ“ (Лука 2:10—11). Такова е знаменателното благовестие на Ангела към витлеемските пастири през онази благословена нощ, когато Иисус Христос се родил във Витлеемската пещера. Тази велика радост Христовата църква неуморно възвестява вече двадесет столетия вредом по света и с камбанния празничен звън призовава духовните си чеда към достойна среща с новородилия се Богомладенец.

* * *

1. Божият план за спасението на съгрешилите в Едемската градина прародители Адам и Ева (Бит. гл. 3) и за избавлението от греха на тяхното потомство се изразявал в особена подготовка на човешкия род през старозаветните времена за появата и приемането на Спасител. За тази цел Единородният Син Божий, роден преди времето от Отца (Евр. 1:5; Пс. 2:7), трябвало да се въплъти във времето от Девица. Това предказание, изречено от св. прор. Исаия („Ето, Девицата ще зачене и ще роди Син и ще Му нарекат името Емануил“ — 7:14), е потвърдено от Ангела пред праведния Йосиф, обручник на девицата Мариам (Мат. 1:22—23). То е класически изразено от св. ап. Павел с думите: „Когато се изпълни времето, Бог изпрати своя Син (Единороден), Който се роди от жена и се подчини на закона“ (Гал. 4:4). Съгласно небесния Промисъл от веки е било предвидено, щото Божият Син, „Който е образ на Невидимия Бог“ (Кол. 1:15); „сияние на славата и образ на Неговата ипостас и държи всичко с мощното Си слово“ (Евр. 1:3), да

се яви „в плът, подобна на плътта на греха“ (Римл. 8:3), като приеме „образ на раб и се уподоби на човеци;... смири Себе Си, бидейки послушен до смърт, и то смърт кръстна“ (Филип. 2:7—8). Тази „велика тайна на благочестието“ (1 Тим. 3:16), тази „тайна на волята Божия“ (Еф. 1:9) била предустановена в предвечния съвет на Света Троица и се е разкривала през старозаветната епоха постепенно (Евр. 1:1), съобразно човецката способност за възприемане на възвишените духовни истини.

Редица боговдъхновени пророчества през старозаветните времена (срв. стр. 215 сл. сл.) подготвяли почвата сред иудейския народ за появата на Месия — историческата личност на Исуса от Назарет, Богочовекът Христос. Приближавало „изпълнението на времето“ (Гал. 4:4). Напрегнатото очакване на Спасителя достигнало своята връхна точка най-вече през междузаветната епоха. Тогава древните пророчества били усърдно изучавани и тълкувани. Най-любима свещена книга за четене и за утеха били свитъкт с месияните предказания на св. пророк Д а н и е л. Тъкмо тук било записано и съхранено откровението, открито от Арахангел Гавриил пред св. прор. Даниил (гл. 9) относно точното време на идването на Месия — Христа Владика (Машиах пагийд = „Помазаника Княз“:9:25; срв. Ис. 9:6; Иез. 24:24; Мих. 5:2) — *откровението за седемдесетте седмици*: „Седемдесет седмици са определени за твой народ и за светия твой град, за да бъде покрито престъплението, да бъдат запечатани греховете и загладени беззаконията, за да бъде доведена вечната правда, да бъдат запечатани видение и пророк и да бъде помазан Светият на светиите. И тъй, знай и разбери: от времето, когато излезе заповед за възстановяване на Иерусалим, до Христа Владика са седем седмици и шейсет и две седмици; и ще се върне *народът*, и отново ще се съградят улици и стени, но в усилни времена. И подир шейсет и двете седмици Христос ще бъде предаден на смърт, и съд не ще има; а градът и светилището ще бъдат разрушени от народа на вожда, който ще дойде, и свършекът му ще бъде като от наводнение, и до края на войната ще има опустошение. И една седмица ще утвърди завета за мнозина, а в половината на седмицата ще престане жертва и принос, и на крилото на *светилището* ще настъпи мерзост на запустението, и крайна предопределена гибел ще постигне опустошителя“ (Дан. 9:24—27). Става дума за период от време, възлизащ на 70 седмици по 7 години всяка пророческа седмица — всичко 490 години. Според православното библейско тълкувание за изходен пункт при първите седем седмици (а това значи — историческият момент, от който започват да текат 490 години) трябва да се приеме Указът на персийския цар Артаксеркс I Лонгиман (465—423 г. пр. Хр.), издаден в 20-та година от управлението му (Неем. 2:1—17). Но възцаряването на Артаксеркс, според определени исторически данни, започва около десет години по-рано — през 474 г., когато той станал съуправител на баща си Ксеркс (486—465 г.). В такъв случай 20-та година от управлението на Артаксеркс се пада през 454 година. Тогава е бил издаден Указът, съгласно който започнало (ср. Неем. 2:18; гл. 3 и 4) изграждането на Иерусалим. От тази година (454 г. пр. Хр.), като се прибавят по низходяща линия 483 години (т. е. първата група 7 седмици от 49 години, плюс втората група 62 седмици от 434 години), получава се 30-та година сл. Хр. А това е вече началната година от общественото служение на ожидания

Месия — Господ Исус Христос веднага след кръщението Му от Иоан, т. е. 15-та година от управлението на римския император Тиберий (Лука 3:1). „А Исус, когато начеваше служението Си, беше на около тридесет години“ (Лука 3:23). Именно това е промислително предопределеният от Бога исторически момент на боговъплъщението: „Когато се изпълни времето, Бог изпрати Своя Син (Единороден), Който се роди от жена и се подчини на закона“ (Гал. 4:4). Тогава предсказаният в Стария Завет „Примирител“ от Иудовото коляно (Бит. 49:10) и от Давидовия род — Христос, Който помирил войните с Бога, се родил във Витлеем (Мат. 2:1; Мих. 5:2) при царуването на Ирод Велики (37—4 г. пр. Хр.).

2. През Рождественската нощ небето над Витлеем било огласено от тържествен ангелски химн, възвестяващ настъпването на нова ера от историята на човечеството:

„Слава във висините Богу, и на земята мир, между човеците благоволение!“ (Лука 2:14).

Това ангелско славословие прозвучало като ново благодатно Божие откровение и вечен завет към човешкия род. Основната идея тук е *Божията слава* и животът, изпълнен с *мир* — те се въздигат като единствено вярна посока и цел на човека и на цялото творение. Възвестена е радостта, произтичаща от истинско знание за смисъла на човешкия живот. Оттук нататък започва стихията на християнското благовестие, чиято сърцевина се състои в разкриване спасителната тайна на благочестието — боговъплъщението, в преодоляване на пропагата между Бога и човека, в пълно тържество на Божията слава.

С термина „слава“ (евр. *kabod*, гр. *δοξα*, лат. *gloria*) *Божия*“ се обозначава сборът от прояви на Бога като Творец и Промислител: величие, мощ, святост. Това е видно от следните старозаветни текстове: „Цялата земя е пълна със славата Господня“ (Числ. 14:21); „Свет, свет, свет е Господ Саваот! цяла земя е пълна с Неговата слава“ (Ис. 6:3); „Въздавайте Господу слава и чест... Гласът Господен се носи над водите; Бог на славата, Господ загърмя над големите води“ (Пс. 28:1, 3); „Небесата проповядват славата на Бога“ (Пс. 18:2). Но най-ярката изява на Божията слава пребивава в Богочовека Христа, тъй като Бог Слово е „сияние на славата и образ на Божията ипостас“ (Евр. 1:3).

Проводници на Божията слава са повярвалите в Христа люде. Според св. ап. Павел именно нас, християните, Бог е избрал чрез Христа „преди да се свят създаде, за да бъдем свети и непорочни пред Него с любов, както предопредели да ни осинови за Себе Си чрез Исуса Христа, по благоволение на Своята воля, за да бъде хвалена славата на Неговата благодат, с която Той ни е облагодатствувал чрез Своя Възлюбен“ (Еф. 1:4—6). Славата Божия у християнина се отличава в богоугодни дела. Св. Иоан Златоуст в тази връзка поучава: „Славата на човека се състои в благочестие, скромност, милосърдие, кротост, смиреномъдрие, мир, правда, нелицемерна любов към всичко“ (Творения, т. V, кн. 2, Спб., 1899, с. 373 — Беседа върху пс. 48). Затова апостолският съвет е отправен към преобразяване от слава в слава (2 Кор. 3:18). В този тайнствен, труден подвиг на религиозно-нравственото съвършенство плътта човешка е немошна. Но св. Православна църква ни поднася и духовна подкрепа — тя учи, че „Словото стана плът“ (Иоан 1:14), че целокупният живот на Спасителя Христа

включва и осветява телата ни, нашия разум, свобода, воля и всички човешки способности. Тъкмо в нашата немощ се проявява Божията сила и слава. Това е подчертано и в Първосвещеническата молитва на Богочовека Христа, отправена към Бога Отца за утвърждаване на светите апостоли: „Славата, която Ми бе дал, Аз дадох тям“ (Иоан 17:22).

Втората половина на ангелското славословие („Слава във висините Богу, и на земята мир, между човеците благоволение“) предлага благовестие за настъпващ духовен мир, свързан с раждането във Витлеемската пещера на свръхестествено изпълнения чрез слизането на Дух Свети върху Пресвета Дева Мария (Мат. 1:20) Богочовек Иисус Христос. В евангелския пасаж от Лука 2:14 не е налице желателно наклонение (optativus —coniunctivus, употребявани при изразяване идеята за подбуда, пожелание, намерение). Рождественският химн утвърждава една действителност — начеващата промяна и духовното обновление в живота на човечеството, като последица от иззявата на Славата Божия в света. Всичко това се осъществява в историческия контекст на събитията в „Римския мир“ (Pax Romana) — Римската империя: „През ония дни излезе от Кесаря Августа заповед — да се направи преброяване по цялата земя. Това преброяване беше първо, когато Кирилий управляваше Сирия. И отиваха всички да се записват, всеки в своя град. Тръгна и Иосиф от Галилея, от град Назарет, за Иудея, за града Давидов, наречен Витлеем, понеже беше от дома и рода Давидов, за да се запише с Мария, сгодената за него жена, която беше непразна. А когато бяха те там, дойде ѝ време да роди; и роди своя Син първенец, пови Го и Го положи в ясли, защото нямаше за тях място в странноприемницата.“ (Лука 2:1—7).

В исторически план тук св. евангелист Лука се позовава на реалния факт, че през около седмата-шестата години преди новата ера наместникът на Римската провинция Сирия (към която спадала Иудея) Публий Сулпиций Квириний провел преброяване на населението, с оглед реорганизацията на данъчната система, започната двадесет години преди това от император Октавиан Август (30 г. пр. Хр. — 14 г. сл. Хр.) из цялата Римска империя. Всичко това има конкретно-историческо значение, но съдържа и духовно-преносен смисъл, вдъхновено изразен в православната служебна химнология: „Августу единоначальствующу на земли, многоначалие човековъ преста: и Тебе вочеловечшуся отъ Чистыя, многобожие идоловъ оупразднися. Подъ единемъ царствомъ мирскимъ гради быша, и во едино владичество Божества языцы вероваша. Написашася людие повелениемъ Кесаревымъ: написахомся вернии именемъ Божества, Тебе вочеловечшагося Бога нашего. Велия Твоя милость, Господи слава Тебе“. („Когато Август властуваше на земята, човешкото многовластие се прекрати. И когато Ти стана човек чрез Чистата, многобожието на идолите се обезсили. Държавите се подчиниха на едно световно царство и народите повярваха във властта на единия Бог. С указ на Кесаря беше извършено преброяване на хората — записани сме и ние, верните в името на Тебе, Въплътения се наш Бог. Велика е Твоята милост, Господи, слава на Тебе“ — Слава на Господи, възвах на Рождественската вечерня).

Докато през Рождественската нощ ангелите възпявали настъпващия мир на земята, пак според описанието на св. евангелист Лука

(19:38), при тържественото влизане на Христа Спасителя — Месия и Иерусалим учениците Му възвестили: „Мир на небето и слава във висините!“ Тази промяна (от „на земята мир“ — на: „мир на небето“) сочела, че дългоочакваният Христов мир още не е настъпил; той не е земен, а духовен по същина. Скоро предстояло Иисус да бъде съден и разпнат при римския управител на Иудея — Понтий Пилат, пряко подчинен на римския император Тиверий (14—37 г. сл. Хр.), а над Иерусалим (= „градът на мира“) тегнела угрозата да бъде разрушен от римските легиони (70 г. сл. Хр. — срв. Лука 19:40).

Мир — дума, която се употребява извънредно много и е от съдбоносно значение за живота и щастието както на отделния човек, така и на цялото човечество. Знайно е, че мирът е вроден копнеж, присъщ на всеки човек. По законите на самата си природа човек винаги жадува за мир, като се стреми към него с всички сили, без понякога да си дава сметка за същността и богатствата на това благо. Последното става особено ясно при едно общо разкриване съдържанието на многостранното библейско понятие „м и р“ (евр. *šalom*, гр. *εἰρήνη*). *Šalom* в библейския еврейски език съдържа следните идеи: *integritas* (неповреденост, непокътнатост, цялост; чистота, честност, безкористие); *salus* (здраве, благополучие, благосъстояние, спасение, сигурност; приветствие, поздрав); *raח* (мир, покой, душевно спокойствие, милост, милосърдие). С *εἰρήνη* в новозаветното благовестие се обозначава обобщението на всички благодатни дарове, които повярвалият в Христа получава от Бога в името на изкупителното дело на Богочовека, съвместно с преизобилната надежда за спасение. Следователно библейският мир не е само „договор“, по силата на който хората живеят спокойно, безбедно; нито става въпрос само за „мирно време“, противопоставено на военновременен състояние (Екл. 3:8; Откр. 6:4). Според старозаветното откровение мирът не е просто отсъствие на война, а и съгласие, справедливост.

Истинският Подател на мира, предназначен за всички човеци (Зах. 9:10), е Бог, Който в кн. Съдии Израилеви (6:24) е наречен с израза „Яхве шалом“ („Господ е мир“ — Ис. 45:7; Пс. 34:27). Нещо повече — именно строго единият Бог е източник и на всяко битие (Бит. 1:1; Иоан 1:3; Евр. 11:3). С Него е свързано и към Него е устремено всичко съществуващо: „Чрез Него живеем, и се движим, и съществуваме“ (Деян. ап. 17:28); „В Неговата ръка е душата на всичко живо и духът на всяка човешка плът“ (Иов 12:10). Старозаветната дума „шалом“ трябва да се схваща като благо, благополучие, цялостност, благопорядък. „Шалом“ е щастието, което обхваща цялостно човека (неговото тяло, душа и живот) и го прави целокупен, пребиваващ в хармония с Бога, с другите хора, със самия себе си, с Божието творение. Още в старозаветни времена беше преподадено най-възвишеното откровение за грядущия Изкупител като Княз на мира, за Неговото спасително дело като царство на вечна правда и безкраен мир (Ис. 9:7). Упованието на вярата в Бога като Творец и Промислител, заедно със съкровените възжелания на всички човеци, провиденциално води човешката история към благословеното време на всеобщ м и р, когато народите „ще прековат мечовете си на орала, и копията си — на сърпове; народ срещу народ не ще дигне меч, и няма вече да се учат на война“ (Ис. 2:4). Тогава ще настъпи предвестената от старозаветния про-

рок (Ис. 61:2) и обявената от Спасителя Христа (Лука 4:19) „благоприятна Господня година“, изпълнена с великите Божии дела според призивите на Псалмопевеца: „Дойдете и вижте делата на Господа, — какви опустошения направи Той по земята: прекратявайки войните докрай земя, строши лък и пречупи копие, колесници с огън изгори“ (Пс. 45:9—10).

Мирът — според православното учение на „едната света, съборна и апостолска Църква“, — има преди всичко духовно-нравствен смисъл. Мирът — това е особено състояние на душата на човек, възроден чрез вода и Дух Свети (Иоан 3:5) и удостоен с обнова чрез Божи-ята благодат. Мирът, според новозаветното учение — това е мир на душата на човека с Бога, с Неговата воля, с Неговото благовестие. Този мир е последица от отстраняването на оня антагонизъм, при който „плътта желае противното на духа, а духът — противното на плътта“ (Гал. 5:17). Божият призив към хората да се възворава мир, да се стремим към мир сред народите (Ис. 57:19; Зах. 8:19; 1 Кор. 14:33), да обичаме мира, се повтаря в Священото Писание около двеста пъти. Но, от друга страна, то съдържа забрани и заплахи към ония, които наричайки себе си вярващи, с делата си нарушават съгласието и мира между хората. „Горко на оновова човека, чрез когото събла-зън дохожда“ (Мат. 18:7), отсъжда Христос. Истинската християнска дейност в света може да има само нравствен характер. Не може да има безопасност на земята, без примирение с небето, казва Московският Митрополит Филарет (Дроздов), посочвайки по този начин необходимостта от духовно-нравствена обнова на християните. Защо преди всичко към мнозина от ония, които причисляват себе си към християнския род, се отнасят псаломските слова: „Говорят за мир, а на сърце имат зло“ (Пс. 27:3). „Имайте в себе си сол, и мир имайте помежду си“ (Марк 9:50) — призовава Господ. „Сол“ — това е въздействието на Църквата Христова върху света, което подпомага запазването на нравствените ценности в света и го запазва от разрушение и гибел. Няма и не може да има мир там, където този Христов призив е забравен, където званието „християнин“ е възприето само формално, където няма любов и благоговение пред дара на живота, искрено уважение към достойнството на човека — човек. Мислите ли — пита Христос, „че ония осемнайсет души, върху които падна Си-лоамската кула и ги изби, бяха по-виновни от всички живеещи в Иерусалим? Не, казвам ви; но ако се не покаете, всички тъй ще загинете“ (Лука 13:4—5). В тези думи на Спасителя се разкрива великият закон на Божествената справедливост, който неизменно действа в историята. Следването на Христа е „благовестене на мира“ (Ефес. 6:15), защото Богочовекът всичко „умиротвори с кръвта Си на кръста“ (Кол. 1:20), „благовести мир на близки и далечни“ (Ефес. 2:17) и стана „на-шият мир“ (Ефес. 2:14). За този мир, „който надвишава всеки ум“ (Филип. 4:7), Христос Спасителят указва на учениците Си на Тайната вечеря: „Мир ви оставям; Моя мир ви давам; Аз ви давам не тъй, както светът дава“ (Иоан 14:27). И това е така, понеже мирът Христов е последица от общението с Него, от изтъкването величието на човешката личност като образ Божий, от подчертаването на органичното единство в Него на човешкия род и на света. Ето защо Църквата, като „тяло Христово“ (1 Кор. 12:27), се представя според Св. Отци като „видение на мира“ в света, т. е. на действителния и на всеобщия

мир, който е предвъзвестил Христос. „Ние, казва Климент Александрийски, сме „мирен род“, ние сме „мирните войници“ на Христа“. А св. Василий Велики добавя: „Не мога да повярвам, че без любовта към другите и без — що се отнася до мене, — да бъда в мир с всички, бих могъл да се нарека достоен раб Исус Христов“. Това — според светителя, — е толкова самопонятно за християнина, че „нищо не е толкова свойствено на християнина както въздоряването на мир“.

Мирът Христов е тайнствена сила, която направлява човешкия род към окончателно помирение с небесния ни Отец. Когато говорим за Христовия мир, възвестен през Рождественската нощ като истински мир, имаме предвид мира, който се постига в Църквата. Грехът е духовна болест, чиито прояви са смутовете, ежбите, войните с техните трагични последици. А Църквата чрез силата на Христовото учение има за цел да премахне не само последиците на тази болест, но и тяхната причина — греха.

В духа на това библейско-богословско изясняване на ангелското благовестие от Рождественската нощ, отправено към християнски поколения до свършека на света, можем опитно да изживеем благоговейния размисъл на св. Амвросий Медиолански: „Никак не зная с какви благодарствени думи и с каква възхвала да благовестя на празника Рождество Христово... Понеже човешката реч е немошна да изкаже достойна възхвала за Бога, то ние нека си послужим с ангелското славословие. А тъй като не можем да се сравняваме с ангелите, нека следваме тяхната благоговейна почит, т. е. по време на този велик празник да се проникнем от тяхната радост и да повторим техните думи: „Слава на Бога във висините и на земята мир за хората с добра воля“. Напълно достойна и справедлива е възхвалата, която при раждането на Христа отдава чест на Бога в небесата и възвестява мир за хората на земята. Преди раждането на Спасителя нито небесата са получавали възхвала, нито земята е имала мир. Мирът обаче се пожелава само за ония хора, които имат добра воля: Мирът Христов не се дава даром, а по заслуги“ (Св. Амвросий Медиолански, Рождество Христово. — Духовна култура, кн. 12, 1974, с. 1).

3. *Богочовекът Исус Христос* и Неговата тайна на боговъплъщението могат да бъдат във възможната за човешкия разум степен освидетелствувани най-вече в светлината на посланията на св. ап. Павел. Трябва да се има предвид, че това е бившият Савел, който задълбочено усвоил в пълнота съвременната му равинска мъдрост (Деян. ап. 22:3) и бил „голям ревнител за отеческите предания“ (Гал. 1:14). След чудото на път за Дамаск (Деян. ап. гл. 9) той се превръща в ревностен благовестник между езичниците (Гал. 1:16) и харизматичен свидетел (по откровение свише) на богочовешката личност на Исуса Христа и на Неговото божествено учение. Той стои извън евангелската и апостолската традиция — това става ясно от неговата изповед: „Павел апостол, *призван* не от човеци, нито чрез човек, а чрез Исуса Христа и Бога Отца, Който Го възкреси от мъртвите... Известявам ви, братя, че Евангелието, което аз благовестих, не е човешко“ (Гал. 1:1, 11). Възкръсналият Христос е запълнил цялото съзнание на св. ап. Павел до фактическо игнориране на образа на Исуса Галилеянина. Ето защо от богословска гледна точка неговото свидетелство относно произхода по път на Исуса Христа е от основно значение. А в Павловото благовестие е ясно подчертано: 1. Исус

Христос по плът е бил един от израилтяните („на които принадлежи осиновяване и слава, завети и законоположения, богослужение и обещания; техни са и отците, от тях е и Христос по плът, Който е над всички Бог, благословен вовеки, амин“ (Римл. 9:4—5); 2. Той е „роден по плът от Давидовото семе и открил се за Син Божий чрез силата на чудесата, по духа на освещението, чрез възкресението от мъртвите“ (Римл. 1:3—4); 3. Съгласно Божието домостроителство („когато се изпълни времето“) Единородният Син Божий „се роди от жена и се подчини на закона, за да изкупи ония, които бяха под закона, та да получим осиновението“ (Гал. 4:4—5); 4. Той има няколко братя (1 Кор. 9:5), един от които е Иаков, брат Господен (Гал. 1:19); 5. Общественото служение на Исуса Христа преминало сред сънародниците Му по плът — иудеите (Римл. 15:8).

Тайната на боговъплъщението е кратко формулирана и точно изразена в Никео-Цариградския символ на вярата. Член 3 тържествено провъзгласява вероизповедта: „Вярвам и в един Господ Исус Христос, Син Божий..., Който заради нас, човеците, и заради нашето спасение слезе от небесата и се възплъти от Светия Дух и Дева Мария и стана човек“.

Вечният и стоящ над потока на времето Бог влиза в определено време („когато се изпълни времето“ — Гал. 4:4) в историята на човечеството именно чрез боговъплъщението. Според св. Кирил Иерусалимски целта на този божествен акт е — Всевишният „да обедини в едно човешкия род“ (Patrologia graeca, t. 76, col. 17).

Въплътеното Слово — *Богочовекът има две природи*. Той е съвършен Бог, Който има всичко, което има Отец, освен неродеността. Същевременно Той е съвършен човек с разумна душа и тяло, подобен на нас във всичко, освен в греха. Исус Христос като човек превишавал другите човеци със Своето свръхестествено раждане и безгрешността Си, тъй като възплътяването Му е станало чрез Светия Дух и Дева Мария, а Сам е бил освободен както от наследствения прародителски грях, така и от всеки личен грях. Двете природи у Исуса Христа — *божествената и човешката*, са съединени ипостасно, т. е. в ипостаста или в лицето на Бога Слово, „неразделно, неразлъчно, неслитно и неизменно“ (вероопределение на IV Вселенски събор). Ще подчертаем също, че Исус Христос е Богочовек, едно божествено Лице в две природи — божествена и човешка, с две воли и две действия. Понеже носител на двете природи е богочовешката личност на Исуса Христа, можем да наричаме действията Му богочовешки. „Не (само) по човешки Той вършеше човешките дела — защото не беше само човек, но и Бог. Нито (само) по божествен начин извършваше божествените неща — защото беше не само Бог, но и човек“ (Св. Иоан Дамаскин, Patrologia graeca, t. 94, col. 1060). По този начин чрез „взаимопроникването“ и „взаимното обитаване“ на двете природи се запазва както двойствеността на природите, волите и действията, така и единството на богочовешката Личност на възплътеното Слово.

Според учението на св. Православна църква у *Богочовека божествената и човешката природа са съединени ипостасно*, т. е. в ипостаста (личността) на Бог Слово. Като се възплъти, Той прие не не въобще човешка природа, но природа лична и несъществуваща преди, „сама по себе си не съществува и не имала индивидуалност по-рано...; Самото Слово Божие е станало ипостас на плътта“ (Св. Иоан Дамас-

кин, *Patrologia graeca*, t. 94, col. 1024, 985). Следователно Господ е приел не човешка личност, а човешка природа в цялата ѝ пълнота. Приетата лична човешка природа е била истинска и съвършена — „от разума душа и тяло“ (според халкидонското определение на IV Вселенски събор). Тя не е съществувала по-рано сама по себе си в личност извън единната личност на Исуса Христа, нито е създадена предварително, но е започнала да съществува от мига на божественото възплъщение „от Духа Светаго и Дева Мария“ в единството на Лицето (или ипостаста) на Бог Слово. Затова Исус Христос е една Личност „в две природи“, божествена и човешка, а не „от две природи“. Четвъртият вселенски събор ни е завещал „да изповядваме единия и същ Христос, Син, Господ, Единороден, в две природи неслитно, неизменно, неразделно и неразлъчно познаваем, като със съединението съвсем не се премахва разликата между природите, а по-скоро се запазва свойството на всяка една от природните и се свързва в едно Лице и една ипостас“. При това, ипостасното съединение в Христа на двете природи, което се извършило в момента на зачатие то неслитно и неразлъчно, остава винаги неразлъчно и неразрушимо векови, като човешката природа остава „неразлъчно“ съединена с божествената природа векови. Затова Богочовекът „Исус Христос е същият вчера, и днес, и во веки“ (Евр. 13:8).

Единородният Син Божий прие човешка плът, за да положи началото на изкуплението, което е осъществено по-нататък чрез Кръстните страдания, Смъртта и Възкресението на Богочовека. Боговъплъщението е начален момент на изкуплението от първия (първородния) Адамов грях с цел — човечеството да се върне към живот — живот в Христа и с Христа, Който е истинен живот съгласно Неговите слова: „Аз съм пътят и истината и животът“ (Иоан 14:16).

В боговъплъщението тайната на Бога и тайната на човека се съчетаха и така образуваха най-дълбоката непостижима тайна на земята и на небето — тайната на Богочовешката Личност: „*Велика е тайната на благочестието: Бог се яви в плът*“ (1 Тим. 3:16); „*Словото стана плът*“ (Иоан 1:14).

Като съпричастник на човешката природа Възплътеният Син Божий стана посредник между нас и Бога — вечен ходатай за човешкия род пред Божията правда. Това богоозарено е изразено от св. апостол Павел: „(Христос) не от Ангели приема *естество*, а от потомството Авраамово приема; затова длъжен бе да прилича по всичко на братята, та да бъде милостив и верен първосвещеник във всичко, що се отнася до Бога, за очистяване греховете на народа. Защото в това, що Сам претърпя, като биде изкушен, може и на изкушаваните да помогне“ (Евр. 2:16—18). За да се възстанови в първоначалната си чистота човешката природа, разстроена при грехопадението в Едемската градина (Бит. гл. 3), Бог — Слово прие пълна човешка плът. По този начин, според св. Григорий Богослов, възприетото от Сина Божий човешко естество е било излекувано (*Epistola* 101).

4. В рождественските богослужебни песнопения и кано̀ни св. Православна църква разкрива с неподражаема дълбочина и словесно изящество новозаветното благовестие за боговъплъщението, историята и сотириологическото значение на Рождество Христово. Тази *богослужебна химнология* е плод на вдъхновеното поетично дарование на знаменитите песнописци на Църквата — свети-

те Константинополски архиепископи Григорий Богослов, Анатолий и Герман, както и на св. Андрей Критски, преп. Иоан Дамаскин, св. Козма Маюмски, инокиня Касия и др. (Срв. Епископ Вениамин, Чтения по литургическому богословию, Брюссел, 1977, с. 27 сл. сл., 184 сл. сл.).

Т р о п а р : „Рождество Твое, Христе Боже нашъ, возсия миру светъ разума: въ немъ бо звездамъ служащии, звездою оучахуся, Тебе кланятися Солнцу правды, и Тебе ведети съ высоты Востока: Господи слава Тебе“.

К о н д а к : „Дева днесъ Пресущественнаго раждаеть, и земля вертепъ Неприступному приносить. Ангели съ пастырьми славословятъ, волсви же со звездою путешествуютъ: насъ бо ради родися, Отроча младо превечный Богъ“ (Девицата днес ражда Сврѣхестествения, и земята принася на Неприступния пещера; ангелите с пастирите славословятъ, а мъдреците съ звездата пътешествуват, защото заради нас се роди Младенец — Предвечният Бог).

И к о с : „Едемъ Витлеемъ отверзе, приидите видимъ, пищу въ тайне обретохомъ: приидите, приемемъ сушая райская вънрѣ вертепа. Тамо явися корень ненапоенъ, прозябая отпушение: тамо обретеса кладязъ неископанъ, изъ негоже Давидъ пити древлѣ възжадася. Тамо Дева рождши Младенца, жажду оустави абие Адамову и Давидову. Сего ради къ нему идемъ, где родися Отроча младо, превечный Богъ“ (Витлеем отвори Едемския рай. Дойдете да видим — намерихме на тайно пазената храна. Дойдете да приемем вътре в пещерата райски неща. Там може да се види неовлажен корен, от който произраства опроцението. Там се намери неизкопан кладенец, от който някога Давидъ желаел да пие. Там родилата Младенеца Девица утоли веднага жаждата на Адам и Давид. И тъй, да отидем там, където се роди Младенецът — Предвечният Бог).

* * *

През старозаветната епоха богоозареният Соломон възкличаши молитвено в едно от премъдростните си писания: „(Господи,) Ти си наредил всичко с мяра, брой и тегло“ (Прем. Сол. 11:21). Определеното в историческия живот на подзаконното човечество време за духовна подготовка приключило с идването на обещания Месия, Единородния Син Божий. Любимият Христов ученик св. апостол Иоан Богослов свидетелствува: „И Словото стана плът, и живя между нас, плъно с благодат и истина; и ние видяхме славата Му, слава като на Единороден от Отца“ (Иоан 1:14). В тази връзка св. Иоан Златоуст размишлява и наставлява: „Това, за което в древност патриарсите си скърбели, пророците са предсказвали и праведниците са жадували да видят (Мат. 13:17), то се сбъдна и днес получи завършек. И Бог „ояви на земята“ в плът „и живя между людетѣ“ (Вар. 3:88). И така, възлюбени, нека се радваме и се веселим!“ (Св. Иоан Златоуст, Беседа за Рождество Христово — Духовна култура, кн. 12, 1982, с. 1).

Ц ъ р к о в н а т а р а д о с т сред празнуващите великия Господски празник Рождество Христово извира от величието на Божията любов и на Христовото снизхождение към човешкия род, засвидетелствувани чрез Боговъплъщението. Духовното ликуване се основава тъй също и на произтичащото

от тук богосиновство на повярвалите в Христа Спасителя люде, които не са „вече чужди и пришелци, а съграждани на светините и свои на Бога“ (Еф. 2:19). „Защото Той е нашият мир, Който направи от двата народа един и разруши преградата, що беше посред, като с плътта Си унищожихи враждата, а с ученieto — закона на заповедите, за да създаде в Себе Си от двата народа един нов човек, въдворявайки мир“ (Еф. 2:14—15).¹

ВЕЛИЧИЕТО НА ХРИСТОВИЯ КРЪСТ

*„Кресту Твоему покланяемся, Владыко,
и святое Воскресение Твое славим!“*

Два пъти годишно в православния храм умилително звучи тази дълбокосъдържателна църковна песен, посветена на св. честен и животворящ Кръст Христов: през Великия пост на Неделя Кръстопклонна, а в ранна есен — при тържественото чествуване на големия Господски празник „Въздвижение на честния Кръст Господен“ (Кръстовден).

* * *

1. Христовият Кръст има централно значение за християнската религия. Той е „знамението на Сина Човечески“ (Мат. 24:30), отличителен белег за вяра в Разпнатия на Голгота Богочовек Исус Христос и за принадлежност към Неговата св. Църква. Изключителна е култовата употреба на кръстното изображение. Църквата още от древни времена го поставя над храмовете, за да извиси сърцата ни към небето, да подчертае, че св. Кръст е връхна точка на изкупителното Христово дело и да посочи, че той е предназначен за благоговейно поклонение от всички. Кръстът се поставя тъй също на най-святото храмово място — олтаря, за да се онагледят основоположната верова истина, че Спасителят, Божественият Ходатай чрез Своята жертва на Голгота изпроси пред Божия прес-

¹ При разработката на тази тема е взета предвид следната литература:

Християнские праздники. Рождество Христово. Под ред. проф. М. Скабаллановича, Киев, 1916.

Настольная книга для священно-церковно служащих. Сост. С. В. Булгаков, Харьков, 1900.

Общедоступныя беседы о богослужении Православной церкви. Сост. свящ. маг. Гр. Дьяченко, Москва, 1898.

Прот. П. Матвеевский, Евангельская история о Боге—Слове — Сыне Божием, Господе нашем Исусе Христе, Спб., 1890.

Свящ. Т. Буткевич, Жизнь Иисуса Христа, Спб., 1887.

Московский Митрополит Филарет, Слово на Рождество Христово — в: Избранныя поучения двенадцати архипастырей Русской церкви, Москва, 1861.

Детство Господа нашего Иисуса Христа и Его Предтечи. Историко-эзегетическое исследование М. Богословскаго, Казань, 1893.

Handbuch theologischer Grundbegriffe, Bd. I, Munchen, 1962, S. 739 sqq.

Sacramentum mundi, Bd. II, Freiburg, 1968, S. 900 sqq.

Alexander Sand, Das Evangelium nach Matthaeus, Regensburg, 1986, S. 46 sqq.

Josef Schmid, Das Evangelium nach Lukas, Regensburg, 1960, S. 39 sqq.

B. Reicke — L. Rost, Biblisch-historisches Handwoerterbuch, Bd. I, K. 528; Bd. II, K. 859

sqq., Goettingen, 1964.

Ribel—Lexikon, Bd. I, K. 528; Bd. II, K. 859